

NÁRODNÍ KONVENT

Česko a klimatické cíle EU

Shrnutí a doporučení vyplývající z kulatého stolu Národního konventu o EU konaného dne
31. ledna 2025

Doporučení vypracovali: Vendula Kazlauskas a Tomáš Jungwirth Březovský

AMO.CZ

Úvod do problematiky

Green Deal je mrtev, ať žije Clean Industrial Deal? Oslabení Zelené dohody pro Evropu bylo ústředním prvkem programů řady politických stran napříč EU před loňskými volbami do Evropského parlamentu. I když by se tedy mohlo zdát, že v tomto institucionálním cyklu EU nebudou klimatické ambice a cíle EU prioritou, nová Evropská komise se jasně přihlásila k pokračování práce na jejich dosahování. Celounijní cíl dosažení klimatické neutrality do roku 2050 i průběžný cíl snížení emisí o 55 % do roku 2030 již byl přetaven v řadu konkrétních kroků v rámci balíčku Fit for 55, a to i díky úsilí českého předsednictví v Radě EU v roce 2022. Klíčovou otázkou se však nyní stalo, jak dosáhnout těchto cílů a zároveň zachovat – a podpořit – konkurenceschopnost evropského průmyslu a podniků.

Oproti nastavování nových cílů pro jednotlivé sektory a jejich ukotvení do evropské legislativy je tak v příštích pěti letech možné očekávat spíše důraz na jejich implementaci. Na české úrovni se tyto závazky propisují do třech hlavních koncepčních dokumentů, jež však byly přijaty ještě před aktualizací klimatických cílů EU. Tyto dokumenty jsou úzce provázány se specifickými cíli klimatické politiky EU (tj. společné cíle systému EU pro obchodování s emisemi – EU ETS 1 a 2, příspěvek ČR k cíli nařízení o sdílení úsilí, obnovitelné zdroje energie a energetická účinnost, odvětví využívání půdy a lesnictví – LULUCF atd.). Do roku 2025 nicméně Česko vstoupilo se schválenou aktualizací pouze jednoho z nich – tzv. Národního klimaticko-energetického plánu (NKEP), zatímco aktualizace Státní energetické koncepce i Politiky ochrany klimatu byla odložena.

Schvalování těchto dokumentů v létě 2024 vyvolalo silnou mediální odezvu. S tím, jak dekarbonizační cíle EU ovlivňují rozšiřující se počet odvětví a postupně začnou dopadat na samotné spotřebitele, se také polarizuje česká i evropská debata a postoj veřejnosti k souvisejícím tématům. Kromě otázek konkurenceschopnosti a čistého průmyslu, které budou v tomto institucionálním cyklu nově akcentované, bude proto zároveň nutné klást důraz na sociální rozměr transformace a nastavování sociálně spravedlivých opatření.

Rámcem kulatého stolu

V pátek 31. ledna 2025 se uskutečnil kulatý stůl Národního konventu o EU na téma „Česko a klimatické cíle EU.“ Kulatý stůl organizoval Úřad vlády ve spolupráci s týmem AMO klima z Asociace pro mezinárodní otázky. Debaty se zúčastnili zástupci státní správy, akademické obce, Evropské komise, neziskových organizací, zájmových skupin a médií.

Kulatému stolu byly předloženy čtyři základní otázky:

1. Jak se promění klimatická debata v novém institucionálním cyklu EU a jakým způsobem se klíčové unijní priority v podobě posílení konkurenceschopnosti a produktivity unijní ekonomiky odrazí v úsilí o naplňování cílů klimatické politiky EU?

Účastníci kulatého stolu uvítali zahrnutí konkurenceschopnosti do klimatické agendy EU a debatovali o aktuálně předloženém Kompasu konkurenceschopnosti. Velká část diskuse se zaměřila také na nadcházející vyjednávání klimatického cíle EU pro rok 2040. Po stanovení tohoto cíle během dánského předsednictví v Radě EU lze očekávat nový legislativní balíček podobný Fit for 55, který přitom část účastníků kritizovala za nedostatečnou flexibilitu ohledně podporovaných paliv a technologií. Jako klíčové téma pro toto institucionální období bylo označeno financování dekarbonizace, přičemž byla zdůrazněna důležitost dlouhodobého plánování pro podniky a průmysl. V debatě výrazně rezonovalo i téma role EU jako globálního lídra v oblasti klimatické politiky, kterou by si měla podle účastníků Unie zachovat i v novém institucionálním cyklu, aby neoslabila svou mezinárodní důvěryhodnost.

2. Která opatření v rámci Zelené dohody pro Evropu se mohou stát předmětem revize v dalších letech a jakou roli v tomto procesu může sehrát Česko?

Rok 2025 byl označen za „rok implementace“ klimatických opatření EU přijatých v předchozích letech, přičemž revize jednotlivých sektorových směrnic a nařízení balíčku Fit for 55 proběhne v roce 2026 a bude již reflektovat klimatický cíl pro rok 2040. Diskuzi dominovalo téma uhlíkového vyrovnání na hranicích (CBAM) a emisních povolenek (ETS1 a ETS2). Někteří diskutující upozornili na nevyhovující systém ETS, kdy trhem určená cena povolenky firmám komplikuje investiční plánování, zatímco jiní zdůraznili, že výnosy z povolenek lze využít k podpoře strategických investic a zmírnění nákladů transformace pro zranitelné domácnosti. ČR by podle některých účastníků měla usilovat o odklad zavedení systému ETS2. Mezi diskutovaná témata patřilo i ukončení prodeje automobilů se spalovacími motory do roku 2035, které podle přítomných zůstane součástí politických debat v letošním roce. Debata se věnovala potřebě revize podmínek pro dosažení tohoto cíle, zejména zvážení podpory alternativních technologií vedle elektromobility – stejně jako důležitosti předvídatelného investičního prostředí. Zástupci firem zmiňovali i stávající administrativní náročnost ESG reportingu, která vyžaduje značné náklady na software, poradenství a personál. Zaznělo také doporučení ke sjednocení evropského kapitálového trhu v duchu Draghiho i Lettovy zprávy, které by zlepšilo dostupnost investic a posílilo konkurenceschopnost unijní ekonomiky.

3. Jak nastavit politiky a využít finanční a jiné nástroje na národní úrovni tak, aby vedly k dosažení klimatických cílů bez negativních dopadů na konkurenceschopnost unijního hospodářství a zároveň účinně chránily domácnosti ohrožené energetickou či dopravní chudobou a nerozevíraly sociální nůžky?

Účastníci zdůraznili, že spravedlivý a sociální aspekt dekarbonizace by měl být vyvážen s cíli konkurenceschopnosti a klimatické politiky. Česko má pro další roky k dispozici více než bilion korun na investice do dekarbonizace různých sektorů, přičemž klíčové je efektivní využití těchto prostředků pro zajištění spravedlivé transformace. Diskutující doporučili pokračování programů jako je Nová zelená úsporám Light, s důrazem na praktické přínosy pro domácnosti a cílenou podporu zranitelných skupin. V debatě zazněl i pohled na kohezní politiky ze strany samospráv, jimž chybí dostatečné pobídky pro přijímání klimatických opatření na místní úrovni. Debatující také upozornili, že Sociální klimatický fond dosud nemá nastavený princip partnerství mezi státem, samosprávami, domácnostmi a investory. ČR se musí rozhodnout,

jakým způsobem tento mechanismus nastaví, aby samosprávy hrály aktivnější roli nejen v rámci kohezní politiky, ale i v přímém rozhodování o klimatických opatřeních.

4. Jakým způsobem může vláda svou evropskou politiku v oblasti klimatu srozumitelně, účinně a proaktivně komunikovat s veřejností?

Česká veřejnost má nízkou znalost Zelené dohody pro Evropu a souvisejících opatření, přičemž i lidé, kteří o nich deklarují povědomí, často nemají přesné informace. Diskutující proto doporučili proaktivně o vládní politice v oblasti klimatu komunikovat, zapojit média a bojovat proti souvisejícím dezinformacím. Přístup veřejnosti k tomuto tématu se liší zejména podle vzdělání, politických preferencí a regionu, zatímco věk není jednoznačným faktorem. Opakovaně zaznělo, že klimatická opatření by měla být prezentována jako příležitost, nikoli hrozba, protože veřejnost sice podporuje ochranu klimatu, ale obává se souvisejících ekonomických dopadů. Důležité je také vysvětlovat, že adaptační opatření jsou neoddelitelná od mitigace a že náklady na transformaci by měly být vnímány v kontextu nákladů nečinnosti. Komunikace by měla probíhat ve spolupráci s regionálními aktéry a zaměřit se na sdílení osvědčených postupů. Významnou roli v komunikaci s veřejností by měl hrát i průmysl a hospodářské subjekty, z nichž někteří již aktivně podporují objektivní komunikaci těchto témat. Diskutující se rovněž shodli na důležitosti vzdělávání a zvyšování povědomí o změně klimatu a příležitostech plynoucích z transformace nejen u mladé generace, ale i mezi dospělými.

Podkladové dokumenty a průběh Národního konventu

Podkladem pro debatu byl diskusní materiál připravený Vendulou Kazlauskas a Martinem Abelem z týmu AMO klima z Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). Stanoviska předložily čtyři subjekty – Ministerstvo životního prostředí ČR, Hospodářská komora ČR, Centrum socio-ekonomického výzkumu dopadů environmentálních politik (SEEPIA) Univerzity Karlovy (autorkou je Iva Zvěřinová) a Centrum pro dopravu a energetiku.

Setkání Národního konventu zahájil ředitel Odboru koordinace evropských politik Úřadu vlády ČR **Ondřej Matoušek**. Připomněl, že kulatý stůl se koná v klíčovém okamžiku pro budoucnost klimatické politiky EU, který je charakterizován nejen změnou institucionálního cyklu EU, ale i možným přehodnocením přístupu k evropské klimatické politice. Klíčovou otázkou podle něj zůstává, jak se projeví posun priorit od čistě klimatických opatření směrem k podpoře hospodářského růstu a konkurenceschopnosti evropského průmyslu. Podtrhl, že v této souvislosti se očekává předložení Dohody o čistém průmyslu (Clean Industrial Deal), která by měla více zohledňovat potřeby průmyslových odvětví v kontextu zelené transformace. Zmínil i to, že v nadcházejících měsících představí Evropská komise klimatický cíl pro rok 2040.

Slovo poté převzala **Vendula Kazlauskas**, analytička Asociace pro mezinárodní otázky, která představila hlavní body podkladového dokumentu. Na úvod zdůraznila, že ačkoliv od představení Zelené dohody pro Evropu prošla EU řadou krizí, jejich řešení v některých oblastech dokonce posílilo dosahování klimatických cílů. Podobně by podle ambicí Evropské komise mělo k dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050 přispět i posílení konkurenceschopnosti EU. V souvislosti s očekávaným projednáváním unijního klimatického

cíle pro rok 2040 upozornila na to, že v českém kontextu míří v aktualizovaném Národním energeticko-klimatickém plánu ČR scénář WAM3 na snížení emisí skleníkových plynů téměř o 86 %. Připomněla také, že pro naplnění klimatických cílů EU bude nutné výrazně navýšit evropský rozpočet, přičemž výraznou roli v jeho financování by měly hrát výnosy ze systému emisního obchodování (ETS 1 a ETS 2). Klíčovou otázkou nicméně zůstává, jak zabránit prohlubování sociálních nerovností po zavedení ETS 2, které již vyvolává silnou společenskou odezvu kvůli obavám z negativních dopadů na domácnosti. Zdůraznila, že zelená transformace bude úspěšná pouze tehdy, pokud bude nastavena spravedlivě. To může zahrnovat i vytváření příznivějších podmínek pro malé a střední podniky či zavedení stropu na čerpání podpory s cílem zajistit férovější rozdělení prostředků. Přijetí klimatických politik veřejností je klíčové – pokud budou vnímány jako ekonomická zátěž pro běžné občany, jejich podpora výrazně oslabí.

První stanovisko následně přednesl ředitel odboru energetiky a ochrany klimatu MŽP **Pavel Zámyslický**. Na úvod upozornil, že Česká republika se snaží ve spolupráci s dalšími resorty urychlit implementaci schválené legislativy v oblasti klimatu a energetiky. Ministerstvo životního prostředí podle něj vítá rozšíření klimatického pilíře EU o aspekt konkurenceschopnosti. Strategickým tématem je přitom konkurenceschopnost průmyslu, zejména automobilového, ocelářského a chemického sektoru, které čelí výzvám spojeným s regulacemi a rostoucími náklady. Jednou z klíčových otázek pro Česko je i systém ETS 2, kde probíhají jednání s ostatními státy o možném odložení jeho zavedení. Česká republika také prosazuje, aby růst cen emisních povolenek zůstal v přijatelných mezích a minimalizoval sociální dopady. Připomněl, že vláda již schválila Národní energeticko-klimatický plán, přičemž v nadcházejících týdnech proběhnou jeho konzultace s Evropskou komisí. Zdůraznil také, že podle modelových scénářů může správně provedená zelená transformace ČR pozitivně ovlivnit HDP až o 2 % a vytvořit až 150 tisíc nových pracovních míst. Rovněž by se mohla snížit dovozní závislost na energetických surovinách ze 42 % na přibližně 26 %. I podle něj zůstává do budoucna klíčovým úkolem zlepšení komunikace klimatických politik směrem k veřejnosti.

Stanovisko Hospodářské komory ČR poté prezentoval člen jejího představenstva a předseda sekce životního prostředí **Jan Mraček**. Na úvod vyzdvihl, že Hospodářská komora ČR vnímá Evropskou unii jako klíčový nástroj ekonomické stability, přesto k jejím politikám zaujímá některé kritické postoje s cílem zlepšit fungování celého společenství. V této souvislosti připomněl, že česká ekonomika je silně závislá na průmyslu, který tvoří přibližně 30 % HDP, a proto na Česko mají některá opatření EU výraznější dopad než na další členské státy. V souvislosti s představením Kompasu konkurenceschopnosti také varoval před jeho možným osudem podobným Lisabonské strategii, jejíž cíle se ukázaly jako nedosažitelné. Mezi jeho hlavní výhrady ke Kompasu konkurenceschopnosti patří absence reformy systému emisních povolenek, zejména nastavení předvídatelného růstu jejich cen. Upozornil na to, že podle podnikatelů současná volatilita tohoto systému snižuje schopnost dlouhodobého plánování investic a oslabuje konkurenceschopnost evropského průmyslu. Vyjádřil výhrady i k současným možnostem financování projektů, které výrazně omezuje taxonomie EU tím, že přesně vymezuje, které zdroje lze podporovat. Hospodářská komora také doporučuje vytvoření jednotného evropského kapitálového trhu.

Iva Zvěřinová se při prezentaci stanoviska Univerzity Karlovy zaměřila zejména na představení výsledků reprezentativního dotazníkového šetření postojů obyvatel ČR k Zelené dohodě pro Evropu a jejím aspektům v rámci projektu SEEPIA. Upozornila, že při průzkumu zvýšilo poskytnutí informací o konkrétních oblastech a opatřeních podporu Zelené dohody téměř na dvojnásobek. Vypíchl také, že při komunikaci klimatických politik je možné se opřít o opatření obsažená v Zelené dohodě, která sama o sobě mají širokou podporu veřejnosti, jako jsou např. dotace na zateplení a vytápění nebo na vlakovou dopravu. Tato opatření také přispívají ke snížení ohrožení zranitelných skupin chudobou. Doporučila proto jejich proaktivní komunikaci ze strany vlády, spolupráci s médii a boj proti souvisejícím dezinformacím, nutné je podle ní ale i zahrnutí regionů a místních aktérů, sdílení účinných praxí a zapojení občanů do rozhodovacích procesů například formou diskuzí.

Ředitelka Centra pro dopravu a energetiku **Barbora Urbanová** následně shrnula hlavní body svého stanoviska. Zdůraznila, že v tomto institucionálním období bude zásadní zaměřit se na implementaci již schválené legislativy a na sladění evropských a národních cílů, přičemž spravedlivý a sociální aspekt dekarbonizace by měl být narovnan k cílům klimatickým a ke konkurenceschopnosti. Otevřela také téma financování dekarbonizace, v němž očekává výraznější změny, a při němž bude nutné zohlednit regionální rozdíly. Následně varovala před změnou legislativy u opatření, která dosud nebyla implementována, což by mohlo vytvořit nebezpečný precedent. Úpravy by proto podle ní měly probíhat až po vyhodnocení jejich dopadu. Klíčová bude lepší koordinace mezi resorty, přičemž zavedení českého klimatického zákona by podle ní mohlo napomoci ukotvení národních cílů. Na závěr zdůraznila i nutnost zlepšení vládní komunikace – jasné vysvětlení přijímaných opatření je nutné k získání veřejné podpory.

Diskuse po prezentaci podkladových dokumentů

V následné diskuzi vystoupili odbornice a odborníci ze státní správy, Evropské komise, akademické sféry a médií, jmenovitě **Michal Nekvasil** (Evropská komise), **Ondřej Houska** (Hospodářské noviny), **Bohuslav Čížek** (Svaz průmyslu a dopravy ČR), **Štěpán Vizi** (Centrum pro dopravu a energetiku), **Jan Sochor** (Česká vodíková technologická platforma), **Jiří Dlouhý** (Univerzita Karlova), **Eva Anna Kafková** (Ministerstvo zahraničních věcí ČR), **Zdeněk Čechura** (Ministerstvo dopravy ČR), **Irah Kučerová** (Univerzita Karlova), **Heda Čepelová** (Centrum pro dopravu a energetiku), **Jiří Pohl** (Siemens Mobility), **Alena Kramlová** (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR), **Monika Štěpánová** (Svaz měst a obcí ČR), **Kateřina Novotná** (CSR.D.cz), **Bohumír Dufek** (Asociace svobodných odborů České republiky), **Tomáš Trubačik** (Svaz průmyslu a dopravy ČR), **Tomáš Smejkal** (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR), **Ivo Kaplán** (Evropský institut Renaissance) a **Filip Křenek** (Institut pro evropskou politiku EUROPEUM).

Na kulatém stole nezazněla jasná shoda na tom, jaké zájmy by v rámci revize opatření Zelené dohody pro Evropu měla Česká republika sledovat, zároveň však nedošlo ani k silnějšímu zpochybnění dříve schválených společných unijních cílů pro roky 2030 a 2050.

Navrhovaná doporučení

Doporučení Národního konventu o EU:

- 1) Česká republika by měla nadále **podporovat postavení EU jako globálního lídra v oblasti ochrany klimatu a plnit související závazky na úrovni OSN**, mj. v oblasti rozvojové spolupráce a klimatických financí. Klimatická krize je jednou z významných příčin konfliktů a nestability v třetích zemích, což má přímý dopad na EU i na Českou republiku.
- 2) Jak v případě naplňování schválených společných unijních závazků, tak při stanovování nových, by Česká republika měla usilovat o **minimalizaci negativních dopadů procesu dekarbonizace na občany a na konkurenceschopnost českých firem**.
- 3) Česká republika by měla **vyhodnotit, jak byla dosud úspěšná v čerpání evropských financí na dekarbonizaci**, a to jak v oblasti snižování emisí, tak pokud jde o distribuci přínosů a dopadů napříč společnostmi. S těmito poznatky by měla vstupovat i do vyjednávání příštího Víceletého finančního rámce EU mj. s ohledem na potřebu zajištění spravedlivé transformace.
- 4) Do komunikace klimatických opatření směrem k veřejnosti je nutné zahrnout co nejširší škálu aktérů – organizace občanské společnosti, samosprávy, ale i představitele byznysu. **Vláda by měla být v komunikaci klimatických témat proaktivní a otevřená**. Nezbytností je **posílené vzdělávání** v této oblasti, včetně vzdělávání dospělých.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuse.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskusní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách <https://tvorimevropu.cz/kulatestoly/>